

območju severne Italije relativno pogoste, na slovenskem prostoru pa so redke. Večina znamenj je nastala v zadnjih 100 do 200 letih, kolikor je staro čaščenje Jezusovega in Marijinega srca.

Sama lokacija je izredno ogrožena, saj je Občina Nova Gorica to območje v prostorskih aktih določila za stanovanjske namene.

Mitja Pergar

Kromberk, detajl skale s petroglifi (foto: M. Pergar)

106

EŠD: 1949

Naselje: **Kropa**

Občina: *Radovljica*

Ime: **Kropa – cerkev Device Marije**

Naslov: *Kropa*

Področje: *UA, R*

Obdobje: *18. stoletje*

Cerkev Device Marije je zrastle na mestu, kjer so otroci leta 1705 našli Marijino podobico. Sprva so ji postavili kapelico iz gozdnega zelenja, zato cerkev domačini še po 300 letih imenujejo kapelica. Danes cerkev Device Marije pritegne poglede mimoidečega s svojo impozantno lego nad Kropo. Zgrajena je bila v mešanici srednjeveškega in baročnega stila. Na zunaj ima polkrožna baročna okna in dva prelepa srednjeveška portala z vklesanimi letnicami. Zvonik je mlajši in prislonjen k vhodni fasadi. Vsi kamniti deli na cerkvi in zvoniku so izdelani iz zelenega tufa. Glede na zapiske in letnice v portalih, so cerkev zgradili v letih 1712–1713. Zvonik je bil dodan v letu 1730. Nato so cerkev v 19. stoletju v celoti nadzidali za en meter.

Do danes je bila celotna fasada večkrat enobarvno prebeljena. Pod plastmi belila so na zakristiji, prezbiteriju in ladji najdeni izmenjujoči enojni vogali,

obarvani v tople zeleno oziroma češko zeleno barvo in občrtani z rdečim oksidom. Barvo smo našli le na enem delu, medtem ko so bili šivani vogali vrezani in so najdeni na vseh pregibih cerkve, in teh ni malo. Poslikav okoli oken ladje ni bilo. Mere šivanih vogalov so v treh različnih dimenzijah: kratki del šivanega vogala in njegova višina sta enaka, daljši del šivanega vogala pa se glede na lokacijo spreminja. Vsi nadzidani deli so gladki in brez šivanih vogalov. Še zanimivejši je zvonik, ki je precej visok. Spodnji del, do prvega vmesnega zidca, zidanega iz konglomerata, je grajen širše od naslednjih nadstropij. Tu so tri velike polkrožne vhodne odprtine. Ta del je bil ves na novo ometan z bolj grobo, močno apneno malto. Zato je le na enem vogalu najden ostanek poslikave šivanega vogala. Okoli vhodnih odprtin in v notranjosti pod zvonikom pa ni ostalo nobene poslikave. Nasprotno je v srednjem delu zvonika ohranjeno skoraj vse. Vidni so bili vsi vrezi šivanih vogalov, poslikava lin in originalna barvna plast na zvoniku. Ta del zvonika je bil poslikan z dvojnimi šivanimi vogali v hladni zeleni barvi oziroma barvi temnega tufa, z obrobo črto in vmesnimi pasovi. Okoli petih zidanih lin so bile naslikane baročne kartuše v treh različnih dimenzijah. Zvonik je imel naslikano baročno sončno uro nad eno izmed treh vhodnih odprtin in dve večji naslikani uri pod okenskimi odprtinami na vrhu. Te so iz tufa in so obrnjene na vse štiri strani neba. Z barvo so jih optično povečali, tako da so jih obrisali ob strani za 4 cm in pod okni za 6 cm. Nad okni se začnejo predelave. Zaključni pas, obarvan v zeleni tuf, je najden le v fragmentu, saj so zvonik nadzidali. V smeri pobočja je najdena letnica 1869, kar sovpada s časom nadzidave nove strehe s stranskimi stolpiči, novimi mehanskimi urami ter z mehanizmom, ki deluje na utež.

Namen lastnika je bila le obnova poslikave, saj so pred leti streho že kakovostno prenovili. Imel je srečo, saj je bil omet po vsej cerkvi zelo kvaliteten in se ga je dalo z manjšimi popravki v celoti obdržati. Vzeli smo mere in narisali skico celotne poslikave cerkve z zvonikom. Barvo vogalov ladje smo določili glede na najdeni fragment, medtem ko smo barvo za zvonik prilagodili originalni barvi. Šivane vogale smo v glavnem poslikali v originalno vrezane predele, manjkajoče pa samo logično nadaljevali. Poslikava okoli lin se bo še izvedla. Žal hudo razpadajočih kamnitih delov tufa nismo restavrirali, nanесли smo le zaščitni premaz. Sončna ura, narejena v freskotehnikah, je bila rahlo obledela in ob robu nekoliko poškodovana, zato je zahtevala restavratorski poseg. Zgornji dve uri sta narejeni napol v fresko-, napol v sekotehnikah. Ena je bila preveč poškodovana, da bi jo obnovili, zato smo jo

skrili pod nov belež, druga pa naj bi bila obnovljena v prihodnosti.

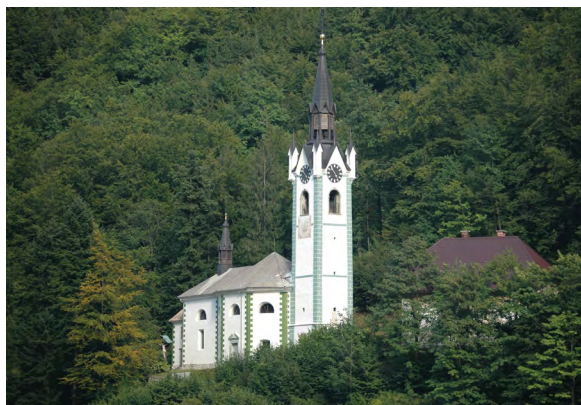
Sledila sta izdelava programa za restavriranje sončne ure in samo restavriranje. Pri obnovi zvonika so zidarji zakitali razpoke okoli ure. Ura je bila bolj utrjena, a so pri tem zgubili dva kosa freske, in sicer manjši kos zaključka v zgornjem desnem kotu in malo večji kos s številko tri in delom številke dve v spodnjem desnem kotu. Pred začetkom dela smo iz ometa pobrali sedem železnih žebeljev. Mehanično smo odstranili ostanke starejših beležev, nekaj kapljic nove barve zvonika in del prozornega zaščitnega premaza, ki je slikopleskarskim mojstrom nenačrtovano stekel čez fresko. To se je opazilo, ko se je ploskev rahlo omočila. Sledil je nanos čistilne celulozne obloge arabacela z amoni-jakovim karbonatom v destilirani vodi. Ta osveži barve, ker potegne umazanijo iz globin, hkrati pa lahko utrdi originalno poslikavo. Nato smo fresko še zakitali. Manj globoke poškodbe smo zakitali z enim nanosom, globlje s tremi. Že pred koncem kitanja smo začeli barvno retušo sredinskega dela, za kar smo uporabili pigmente z dodatkom 3-odstotnega primala. Po kitanju smo najprej podložili barvne ploskve, nato povezali prekinjene črte poslikave. Sledila je rekonstrukcija manjkajočih delov okrasnih robov in števil. Pred končnimi retušami, ki uredijo prehode barv iz retuš v original, je sosed prinesel kovinsko palico z zglobom (lahko se nastavi zimski ali letni čas); vzdali smo jo v stečišče vrezanih črt, ki prikazujejo uro. Fresko smo še zaščitili s 3-odstotno raztopino paraloida v toluenu. Uredili smo še okolico sončne ure in naravnali palico na letni čas, saj pozimi tam sonca vse do sredine marca ni.

Eva Tršar Andlovic

Kropa, cerkev Device Marije, pred sondiranjem
(foto: B. J. Filipič)

Cerkev po odstranitvi odrov (foto: E. T. Andlovic)

Kropa, cerkev Device Marije, sončna ura pred restavriranjem
(foto: E. T. Andlovic)

Sončna ura po restavriranju (foto: E. T. Andlovic)

107

EŠD: 298

Naselje: **Kropa**

Občina: *Radovljica*

Ime: **Kropa – Kovaški muzej**

Področje: *E*

Obdobje: *18. in 19. stoletje*

V pritličju stavbe Kropa št. 10, v tako imenovani Klinarjevi hiši, so se začela obnovitvena dela za ureditev muzejskih prostorov v gostišču, ki je bilo tu urejeno po letu 1960. Odstranjeni so bili naknadne prezidave in ometi, tako da je pritličje ponovno dobilo tlorisno zasnovo iz 18. stoletja.

Na vhodni strani so se našla zazidana nekdanja vhodna vrata v tako imenovano beriško sobo oziroma v sobo rudarskega sodnika. Vhodni portal se bo ponovno vgradil kot samostojni vhod v načrtovano turistično-informacijsko pisarno v muzejski stavbi.

V stavbo je vgrajena tudi naprava za sušenje kapilarnne vlage v kamnitih zidovih v pritličju.

Za celotno stavbo sta urejena nova kanalizacija in vodovodno omrežje, ureja se tudi centralno ogrevanje. Plinska cisterna bo vkopana za stavbo, ki je do nivoja pritličja vkopana v brežino. Urediti bo treba tudi drenažo na hrbtni strani stavbe, saj je tu nekoč izviral studenec Drolovc, ki je bil po letu 1962 prekrit z betonskim opornim zidom.

Zaradi vkopa cisterne bo treba urediti nov kamnit oporni zid.

Obnovitvena dela se bodo nadaljevala v letu 2008.

Vladimir Knific

108

EŠD: 296

Naselje: **Kropa**

Občina: *Radovljica*

Ime: **Kropa – trško jedro**

Področje: *E*

Obdobje: *17. 18. in 19. stoletje*

Stavba z dvema hišnima številčkama, Kropa št. 11 in 12, je v letu 2007 dobila novo fasado in streho. Po odstranitvi ometov se je na obcestni fasadi pokazalo več gradbenih sprememb:

z opeko zazidan portal v nekdanjo trgovinico, nova okna z ohranjenimi kamnitimi prekladami in z opeko pozidano nekdanje lesen nadstropje. Od tod izvira staro hišno ime Tramuška. Na lesenem stropu v nadstropju je bila vrezana letnica 1629; od leta 1960 jo hrani Kovaški muzej v Kropi.

Vladimir Knific

109

EŠD: 296

Naselje: **Kropa**

Občina: *Radovljica*

Ime: **Kropa – trško jedro**

Področje: *T*

Obdobje: *19. stoletje*

Na območju Zgornje Fužine v Kropi so bile v juniju 2007 obnovljene kamnite vodne rake za pogon vodnega kolesa pri vigenjcu Vice.

Vodna ujma 18. 9. 2007 je močno poškodovala območje nekdanje fužine, saj je voda Kroparice v celoti odnesla plast humusa vse do obnovljenih vodnih rak do vigenjca Vice. Kamniti zidovi vodnih rak so zdaj močno spodjedeni, same vodne rake pa dvignjene nad kamnit teren z ostanki starega plavža. Plavž so porušili v začetku 20. stoletja in iz klesanih kamnitih blokov zgradili škarpo nad srednjim mlinom v Kropi.

Potrebna bo ponovna utrditev poškodovanih vodnih rak in ureditev leve brežine Kroparice vzdolž območja Zgornje Fužine ter celotna ureditev območja Zgornje fužine.

Vladimir Knific

110

EŠD: 296

Naselje: **Kropa**

Občina: *Radovljica*

Ime: **Kropa – trško jedro**

Področje: *E*

Obdobje: *19. stoletje*

Lastnik stavbe Kropa št. 19, tako imenovane Pogrošarjeve hiše, želi zgraditi novo, nadomestno stanovanjsko hišo. Izdelana je bila arhitekturna dokumentacija stavbe.

V sodelovanju s Kovaškim muzejem in občino se iščejo možnosti za odkup te stavbe, tako da bi lastnik dobil novo stavbno zemljišče, sama stavba pa bi bila spomeniško urejena in muzejsko opremljena stanovanjska hiša kropskih kovačev v 19. stoletju.

Vladimir Knific

111

EŠD: 296

Naselje: **Kropa**

Občina: *Radovljica*

Ime: **Kropa – trško naselje**

Področje: *U, T*

Obdobje: *18. in 19. stoletje*